

КРИЗОВЕ ПСИХОЛОГІЧНЕ КОНСУЛЬТУВАННЯ: СОЦІОНІЧНИЙ ПІДХІД

Психологічна допомога особистості виступає одним з пріоритетних напрямів вітчизняної психологічної науки. Кризовий стан, у якому вже досить тривалий час знаходиться сучасне українське суспільство, актуалізується у житті окремої особистості у вигляді міжособистісних конфліктів, розладів психоемоційної сфери, психічного та фізичного здоров'я, зниженні самооцінки та віри у власні сили. За таких умов попит на кваліфіковані психологічні послуги щороку збільшується.

Метою цієї статті є окреслення нового напрямку кризового психологічного консультування, що ґрунтується на узагальненні практичного досвіду, накопиченого у галузі молодого перспективного соціально-психологічного підходу до взаємодії особистості у соціумі – соціоніки. Серед провідних завдань публікації окреслимо: визначення особливостей структури особистості з позицій підходу; визначення провідних механізмів виникнення конфліктів, кризових ситуацій; анонсування вірогідних способів подолання кризи.

Як зазначає Т.М.Титаренко (2004), сьогодні у світі існує від 200 до 1000 напрямів психотерапії, які мало чим відрізняються від консультування, причому їх кількість продовжує постійно збільшуватись [7:5]. Виникає цілком обґрунтоване запитання, навіщо потрібно стільки підходів? Проте, як засвідчує практика, кожний тип психологічної допомоги виявляється для когось ефективним, отже, має право на існування.

Частково отримати відповідь на питання щодо означених кількісних меж терапії та консультування дозволяє соціонічний підхід, згідно якого виокремлюється шістнадцять типів

інформаційного метаболізму особистості. Деякі дослідники (В.В.Мегедь, А.О.Овчаров, 2002) вважають, що кожний з типів відповідно до провідної функції реалізації правомірно поділити на два підтипи, що виявляються у відносному підсиленні першої або другої функції (згідно моделі А.Аугустінавічюте). Отже, пропонується розглядати вже не 16, а 32 типи інформаційного метаболізму особистості. Подальше врахування поліваріантної структури типу: рівнів сприйняття, особливостей темпераменту, стилів мислення тощо спричиняють більш глибоку деталізацію і відповідно виокремлення вже не 32, а 256 різних варіантів [5:211]. Звичайно, питання щодо доцільності та адекватності класифікації настільки тонких відмінностей залишається відкритим, натомість вже саме існування цього підходу створює прецедент, і з нашого погляду, дозволяє певною мірою пояснити наявність та правомірність великої кількості «працюючих» психотерапевтичних та консультативних напрямів.

Як відомо, внаслідок розвитку теорії інтертипних відносин А.Аугустінавічюте [1] з'явилася певна кількість моделей структури особистості, складовими яких виступають такі типи інформації: логічна, інтуїтивна, сенсорна, етична. При цьому кожен тип інформації представлений у двох модифікаціях: суб'єктній та об'єктній. Відповідно до модифікації та порядку, в якому знаходяться відповідні складові (1-4 функції) типу, і визначається сукупність характеристик типу інформаційного метаболізму, відповідно його назва та особливості [3,5,6].

Згідно методу якісних структур [4]. представимо тип інформаційного

метаболізму особистості у вигляді векторної діаграми (рис.1).

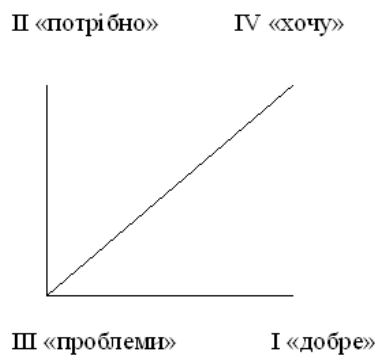

Рис.1. Тип інформаційного метаболізму за методом якісних структур

Як впливає з рис.1, кожна з чотирьох функцій типу сповнена певного змісту: зміст I функції визначається нашими плюс-цінностями; II функції – нашими плюс-вимогами; III – нашими проблемами; IV – нашими плюс-мотивами. При цьому рух інформації за функціями моделі відбувається у такій послідовності: IV – III – I – II.

Проте не можна говорити про досить повне вивчення механізмів інформаційного метаболізму без врахування дихотомічного критерію, що виступає підґрунтям оціночного механізму. Тобто будь-якому власному підбору плюс-цінностей людина протиставляє відповідні їм мінус-цінності, підбору плюс-вимог протиставляються мінус-вимоги тощо. Іншими словами, наша цілісність містить у собі пари: добре – погано, треба – не треба, хочу – не хочу, проблеми – їх розв’язання. Отже, якщо продовжити осі, представлені на рис.1 у від’ємний бік та додати вісь проблеми – їх розв’язання, отримаємо повну розвертку типу інформаційного метаболізму за методом якісних структур (рис.2). Означена модель відома під назвою «Штурвал Калінаускаса» [3,6].

Зауважимо, що вісь «проблеми-розв’язання» умовно спрямована перпендикулярно площини малюнка, її реальне положення залежить від

конкретної життєвої програми, що реалізує особистість.

Аналіз представленої моделі дозволяє досить чітко визначити зони виникнення напруги у взаєминах особистість-соціум. Так, відомо, що найвразливішим місцем у структурі типу є III функція, зона самооцінки особистості. «Мінус» на третю функцію спричиняє переживання «я поганий», реакцію уникнення – бажання віддалитися від джерела, з якого надходить «мінус» (ситуації, людини). У разі неможливості залишити осторонь подібну ситуацію людина може отримати серйозні розлади психічної сфери. «Плюс» на третю функцію викликає бажання наблизитися. «Мінус» на першу функцію – зону впевненості – спричиняє реакцію агресії, питання до першої функції викликає непоширену відповідь. За змістом четвертої, сугестивної функції, людина визначає, чи комфортним для неї є конкретне місце, де вона перебуває. «Мінус» на четверту функцію спонукає до пошуку іншого, більш комфортного місця, або «доброго Світу». I лише за другою функцією «мінус» виявляється бажаним – це пошук роботи на творчу функцію, відчуття себе потрібним. Натомість відсутність можливості реалізації здатна викликати переживання «Я нікому не потрібен», і відповідно негативні емоційні переживання.

Як засвідчує практика, у контексті соціонічного підходу до кризового психологічного консультування доцільно дотримуватися такого алгоритму:

1. Визначити тип інформаційного метаболізму клієнта.

2. Визначити типи інформаційного метаболізму провідних учасників конфлікту.

3. Спроекувати зміст провідних напруг клієнта на штурвал Калінаускаса з обов'язковим висвітленням дихотомічних критеріїв функцій.

4. Співставити зміст напруг, які виникли у клієнта, з ситуаціями взаємодії провідних учасників конфлікту на підставі інтертипних відносин.

5. Отримати психологічну інтерпретацію конфліктної ситуації взаємодії.

6. Визначити провідні чинники (як правило, пов'язані зі змістом третьої функції типу інформаційного метаболізму), що спричинили зростання конфліктної ситуації у свідомості клієнта до розмірів кризи.

Означений підхід може виявитися досить ефективним у ситуаціях

порушення міжособистісних відносин у сім'ї, у трудовому колективі, будь-яких взаємин між людьми.

До провідних переваг підходу належать:

- можливість надання клієнту нової інформації щодо самого себе, функціонування власних механізмів інформаційного метаболізму;

- повідомлення інформації про типи інформаційного метаболізму учасників конфлікту, усвідомлення функціональних обмежень стилю реагування на отримання «мінусів»;

- реінтерпретація змістовної частину конфлікту і власного негативного досвіду;

- усвідомлення положення, що немає поганих людей та поганих намірів, є лише несприятливі типи взаємодії (людина не може чинити інакше внаслідок особливостей будови її механізмів інформаційного метаболізму);

- поставлення питання про розвиток рефлексії, самоусвідомлення з метою деідентифікації з механізмами як можливості бути відкритим, незалежним від оточуючих, самому створювати потрібні ситуації власного життя та їх реалізовувати.

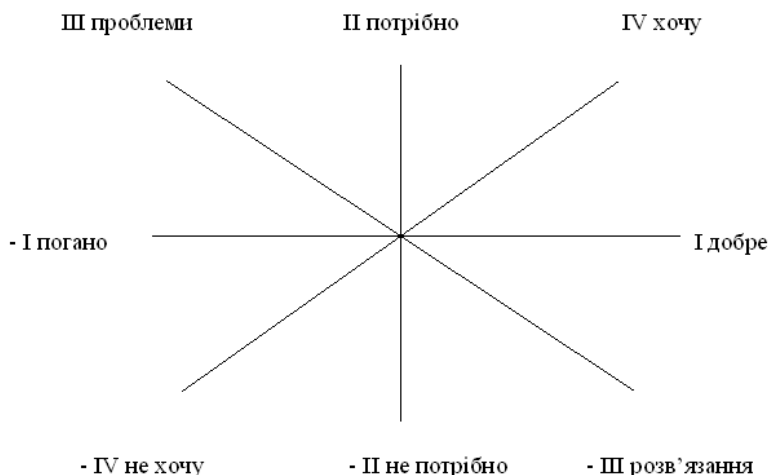

Рис. 2. Штурвал Калінаускаса

Вочевидь, можливості соціонічного інструментарію можуть виявитися обмеженими внаслідок перебування клієнта у гострому, шоковому стані, нездатності клієнта адекватно визначити власні психологічні характеристики або характеристики інших, низького рівня сприйняття інформації. У таких випадках соціонічний підхід може використовуватися на стадії діагностування або у сполученні з іншими відомими підходами.

Підведемо підсумки. З позицій соціонічного підходу поведінка

особистості в соціумі визначається змістом та порядком розташування чотирьох функцій інформаційного метаболізму. Психологічний аналіз механізмів інформаційного метаболізму дозволяє висвітлити провідні зони напруги, зрозуміти та прояснити зміст конфліктної ситуації, що спричинила кризу. Отримана у такий спосіб реінтерпретація дозволяє досить швидко та ефективно задовольнити запит клієнта, повернути його увагу до необхідності підвищення усвідомленості власного життя.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Аугустинавичюте А.* Модель информационного метаболизма. – Вильнюс, 1980.

2. *Горностай П.П., Васьковская С.В.* Теория и практика психологического консультирования: Проблемный подход. – Киев: Наукова думка, 1995. -128 с.

3. *Калинаускас И.* Наедине с миром. – Спб., 2000. – 300 с.

4. *Калинаускас И.Н., Рейнин Г.Р.* Метод качественных структур (МКС) // Информационный бюллетень МАИ. – 1995. - №4.

5. *Мегедь В.В., Овчаров А.А.* Характеры и отношения. – М.: Армада-пресс, 2002. – 704 с.

6. *Рейнин Г.Р.* Соционика: Типология. Малые группы. – Спб., 2005. – 240 с.

7. *Титаренко Т.М.* Кризове психологічне консультування. – К.: Главник, 2004. – 96 с.

Подано до редакції 10.03.06

РЕЗЮМЕ

В статье рассмотрены особенности применения соционического подхода в практике кризисного психологического консультирования.

SUMMARY

The article demonstrates some particularities of using the Socionic approach to practice of the Crisis Psychological Consulting.